

# Προσφώνηση από την κοσμήτορα της Φιλοσοφικής Σχολής

Λουκία ΑΘΑΝΑΣΑΚΗ

Πολυβραβευμένη φίλε του λόγου Ορχάν Παμούκ,

ΤΟ Πανεπιστήμιο Κρήτης, η Φιλοσοφική Σχολή και το Τμήμα Φιλολογίας τιμά σήμερα τη συνεισφορά σας στην παγκόσμια λογοτεχνία. Το βραβείο Nobel με το οποίο τιμηθήκατε το 2006 δεν αντιπροσωπεύει απλώς τη διεθνή αναγνώριση του έργου σας, αλλά ενθαρρύνει και την ευρεία διάδοσή του μέσω μεταφράσεων σε πολλές γλώσσες και την απήχησή του σε πολλές και ποικίλες λογοτεχνικές παραδόσεις.

Είμαι βέβαιη ότι η προσωπική μου εμπειρία αντιπροσωπεύει την εμπειρία πολλών αναγνωστών. Γνώρισα το έργο σας πρώτα στην αγγλική γλώσσα όταν πριν κάποια χρόνια τυχαία έπεσε το μάτι μου στην αγγλική μετάφραση της πνευματικής σας αυτοβιογραφίας *Istanbul* σε ένα πάγκο του βιβλιοπωλείου Blackwell. Παρόλο που έχουν περάσει αρκετά χρόνια από τότε που διάβασα την *Istanbul*, θυμάμαι ακόμα πόσο είχα εντυπωσιαστεί από τη στοχαστική σας στάση απέναντι στις διαφορετικές πολιτισμικές παραδόσεις και το πώς αυτές επιδρούν στην απεικόνιση και την εξεικόνιση του κόσμου.

Δεν έχω κάνει την απαραίτητη έρευνα που θα μου επέτρεπε να δω τη σχέση της *Istanbul* με το υπόλοιπο έργο σας. Ωστόσο, η πραγματευσή σας αναφορικά με τις δυτικές παραδόσεις εξεικόνισης της γενέθλιας πόλης σας, μου έδειξαν ξεκάθαρα ποιο βιβλίο σας ήθελα να διαβάσω στη συνέχεια. *Με λένε Κόκκινο*, ήταν η επόμενη επιλογή μου, αυτή τη φορά σε ελληνική μετάφραση. Όπως είπα, δεν επρόκειτο για τυχαία επιλογή. Επέλεξα το βιβλίο αυτό για το θέμα του, τη ζωγραφική μικροτεχνία, αλλά νιώθω ότι ο θησαυρός που ανακάλυψα δεν είναι μόνο εικαστικός, αλλά και λογοτεχνικός.

Ομολογώ ότι δεν έχω φτάσει ακόμα στο τέλος της συναρπαστικής αυτής ανάγνωσης. Ωστόσο μιας και τόσο στην πνευματική σας αυτοβιογραφία όσο και σε αυτό το μυθιστόρημα ασχολείσθε με τις διαφορές της δυτικής και της ανατολικής παράδοσης, θα ήθελα να πω μόνο δυο

λόγια για τις ομοιότητες, και για να γίνω σαφέστερη, την κοινή αφετηρία που εντοπίζει ένας αναγνώστης σαν και μένα, ένας κλασικός φιλόλογος με άλλα λόγια. Η πιο σημαντική κοινή αφετηρία είναι η έμφαση στη δημιουργικότητα και όχι στην πρωτοτυπία που χαρακτηρίζει όχι μόνο τις εικαστικές παραδόσεις που περιγράφετε, αλλά και την ποίηση του Ομήρου που είθισται να θεωρείται το πρώτο έργο της δυτικής λογοτεχνίας.

Στο μυθιστόρημα *Με λένε Κόκκινο* διαβάζουμε ότι η αρετή του μικρογράφου είναι να ζωγραφίζει όπως οι παλιοί δάσκαλοι. Το να θελήσει να βάλει την υπογραφή του είναι *ύβρις* που τιμωρείται. Διαβάζοντας όλα αυτά σκεφτόμουν φυσικά την παράδοση των Ομηριδών και δεν εξεπλάγην καθόλου όταν στη συνέχεια διάβασα ότι κάποιοι από αυτούς τους μικρογράφους έχουν χάσει την όρασή τους. Παρά ταύτα ζωγραφίζουν γιατί είναι δυνατόν να ζωγραφίσει κανείς με τα μάτια της ψυχής. Είμαστε αναμφίβολα πολύ κοντά στους επικούς βάρδους, τους μαθητές της Μούσας, που είναι τυφλοί και που τραγουδάνε όχι τα δικά τους πρωτότυπα τραγούδια, αλλά τα τραγούδια που τους υπαγορεύει η Μούσα. Σύγχρονες συγκριτολογικές έρευνες στη σερβοκροατική παράδοση έδειξαν ωστόσο ότι παρόλο που οι ποιητές αυτοί ισχυρίζονται ότι ακολουθούν κατά γράμμα την παράδοση, αυτό δεν ισχύει: η κάθε εκδοχή που τραγουδούν είναι μια νέα εκδοχή. Αυτό που μετράει όμως γ' αυτούς και αυτό που αναδεικνύει και το έργο σας είναι η βαθιά πίστη τους στην αξία της παράδοσης. Αυτό συμβαίνει και με τους μικρογράφους σας. Οι μικρογράφοι σας υποκλίνονται στην παράδοση.

Πριν παραχωρήσω το βήμα στους συναδέλφους μου από το Τμήμα Φιλολογίας δεν μπορώ να αντισταθώ στον πειρασμό να πω δυο λόγια μόνο όχι μόνο για τα ζώα που μιλούν, αλλά και για τα έργα τέχνης που μιλούν στην ισλαμική και στην αρχαία ελληνική παράδοση. Στο ίδιο μυθιστόρημα ο Σκύλος διαμαρτύρεται έντονα και επιχειρηματολογεί ότι για την αδικαιολόγητα χαμηλή εκτίμηση που έχει ο κόσμος για τη συνομοταξία του ευθύνεται η αγάπη που είχε ο Μωάμεθ για τη γάτα του, αγάπη που είναι η απαρχή όλων των δεινών για τους σκύλους. Ξεκινώντας από τα άλογα του Αχιλλέα, τον Ξάνθο και τον Βαλίο, πλήθος ζώων, αλεπούδες, σκατζόχοιροι, ιέρακες, μιλούν στην αρχαιοελληνική λογοτεχνία—τόσο στο έπος που ρίχνει τις ρίζες του βαθιά στην προγενέστερη παράδοση, αλλά και στην ποίηση που αυτοπέποιθα δηλώνει τη ρήξη της και την ανεξαρτησία της από την παράδοση. Τέλος, το έργο τέχνης—μια μικρογραφία ενός δέντρου—που μας εξιστορεί τα βάσανά του, πώς ληστές κατέστρεψαν το βιβλίο στο οποίο ανήκε, πώς

η συγκεκριμένη σελίδα σώθηκε, κλπ. Το αποτέλεσμα είναι ότι η ζωγραφιά έχει πλέον πρόβλημα ταυτότητας—πού ανήκει μετά από όλες αυτές τις περιπέτειες; Τα έργα τέχνης μιλούν και στον αρχαίο κόσμο αρχής γενομένης από τα περίτεχνα μνημεία, όπως το άγαλμα στον τάφο της Φρασίκλειας που μιλάει μέσω της περίφημης επιγραφής. Άλλα αγάλματα πάλι εκτοξεύουν κατάρες εναντίον οποιουδήποτε προσπαθεί να τα βανδαλίσει.

Επιχείρησα τον σύντομο αυτό παραλληλισμό όχι για να υπαινιχθώ ότι και εσείς έχετε επηρεαστεί από τον Όμηρο. Όπως οι αγγλικές και οι γαλλικές σπουδές για παράδειγμα, έτσι και οι κλασικές σπουδές έχουν αναγνωρίσει εδώ και χρόνια τα προβλήματα του άγχους της επιρροής και πως οι συγγραφείς προσπαθούν να διαχειριστούν αυτά τα προβλήματα. Ωστόσο αναφορικά με το έργο σας και, παρόλο που είναι πιθανόν να έχετε επηρεαστεί από τον Όμηρο, δεν με απασχόλησε αν ενδεχομένως σας επηρέασε ο Όμηρος. Στάθηκα στην κοινή αφετηρία απλώς και μόνο για να δείξω τα βαθιά κοινά νάματα της ανθρώπινης εμπειρίας και έμπνευσης που μπολιάζουν τη σκέψη και την τέχνη όλων όσων αγάπησαν οι Μούσες σε Ανατολή και Δύση. Αυτό είναι που θα επισημάνω στους φοιτητές μας ενθαρρύνοντάς τους να διαβάσουν το έργο του νέου διδάκτορα της Σχολής μας.

Με αυτή τη ματιά στο μέλλον ευχαριστώ το Τμήμα Φιλολογίας και τους συναδέλφους του Τομέα Βυζαντινής και Νεοελληνικής Φιλολογίας για την εξαιρετική πρωτοβουλία τους και σας καλωσορίζω, Ορχάν Παμούκ, στη Σχολή μας ως Επίτιμο Διδάκτορα της Φιλολογίας.

Καλώς ορίσατε!

